

De steenplaets Rijswijck aan de Delftse Vliet

Rob A. J. Vermeulen

Uit een in 1650 door Theodosius Lempereur gemaakt testament kan worden afgeleid, dat de erflater een veel bewogen leven heeft gehad en op het laatst van zijn leven met zijn familie in onmin leefde. Uitdrukkelijk vermeldt Lempereur, dat hij al wat hij bezat met zijn arbeid en op zijn reis in Brazilië [“in groot perykel dickwils van mijn leeven”](#) had verdiend, en door deze omstandigheden voelt hij zich vrij om te verklaren, dat niemand in kwaliteit van erfgenaam het recht had iets van hem te eisen. Na zijn overlijden in 1652, zijn de papieren van de boedel van Theodosius Lempereur bewaard gebleven.

Zo blijkt hij mede eigenaar te zijn geweest van een tweektal steenplaatsen, een in Leiderdorp en een in Rijswijk. Dank zij deze papieren is het mogelijk een beeld te schetsen van het wel en wee en de organisatie van de toenmalige steenbakkerijen in Rijnland en Schieland.



In welk jaar de steenplaats is opgericht is niet achterhaald. Vermoedelijk bestond ze al in 1430, getuige de toepassing van “Rijswijkse” steen in de eerste torenachterkant (1430-41) van de Nieuwe kerk te Delft. Ook wordt bij de Marthakapel gesproken over de toepassing van de “Rijswijkse” steen. Op een oude kaart uit 1611 van het hoogheemraadschap van Delfland door Floris Balthasars staan, zoals uit een latere kaartvergelijking blijkt, de contouren en de plaats van de steenplaats al weergegeven. De vermelding “steenplaats” ontbreekt echter. Het eerste tastbare bewijs wordt aangetroffen in een aankondiging van verkoop in maart 1652 van de [“geabandoneerde boedel en goederen van Theodorus Van der Weyde, gewesen steenbacker in de ambachte van Rijswijck”](#). Deze steenplaats, die met de bijbehorende landen vier morgen en twee hondt groot was, was gelegen in den Plaspoelpolder in het ambacht van Rijswijk.

Lempereur, koopt samen met Vranck Jansz. (nu dikwijls aangeduid als Van 't Schouw, Verachouw) de steenplaats voor de som van f 8500,=. In de koop was het land begrepen, dat bij de steenplaats behoorde, en ook de gereedschappen om deze nering te bedrijven. Maar om de onkosten te betalen, alles wat op te knappen en het bedrijf weer aan den gang te brengen, moest nog eens f 1500 worden uitgegeven.

Uit het contract, dat de eigenaars op 14 april 1652 met elkaar sloten, blijkt, dat Lempereur voor 3/4 en Vranck Jansz. Voor 1/4 eigenaar was geworden en dat de laatste het geld voor dit vierde deel (1/4 van f10.000 moest betaald worden) van Lempereur tegen 4 's jaars heeft geleend. Over deze rente werd in het contract nog bepaald, dat „*de voorsz. Lempereur uyt de winst vooraff sal trecken den intrest van sijn verschoten penningen voor de voorsz. Vranck Jansz., off andersints dat deselve Vranck Jansz. de voorsz. intrest jaerlijcs uyt sijn eygen beurse a^lffs promptelicke sal moeten voldoen*”. Verder werd in het contract nog vastgesteld, dat Vranck Jansz. in het huis op de steenplaats zou wonen en dat Lempereur de twee grootste kamers daarvan „*tot sijn accomodatie off woninge*” vrij zou behouden.

Buiten het contract om is nog besloten, dat Vranck Jansz. ondermeester zou zijn „*overmits dat sij geen anderen ondermeester na haar sin en konden krijgen*”.

Na de aankoop van de steenplaats heeft Lempereur een akkoord getroffen met een pachter van turf te Rijswijk en 4 april heeft hij met Daniël van Hogendorp een contract gesloten over de klei, die gegraven zou worden uit „*vier ackerslants, leggende aan sijne hoffstede omtrent Delft*”.

Korte tijd na het ondertekenen van dit contract is Lempereur waarschijnlijk gestorven. De exacte datum is nog niet achterhaald. De executeurs van het testament van Lempereur wilden toen in het voorjaar van 1653 de beide steenplaatsen verkopen, maar de tijden waren er, in verband met den eersten Engelse oorlog, niet naar om voor onroerend goed behoorlijke prijzen te maken. Toch is waarschijnlijk de steenplaats in Leiderdorp in andere handen overgegaan (na 1652 ontbreken althans alle gegevens over dit bedrijf), de steenplaats in Rijswijk bleef echter onverkocht.

Zoals dat tegenwoordig misschien ook zou gebeuren, is toen besloten de steenplaats te verhuren en in 1654 is aan Vranck Jansz. verzocht pachter te willen worden. De huurprijs werd vastgesteld op f 200 per jaar en Vranck Jansz. Zou omdat hij, zoals bekend, voor 1/4 eigenaar was, 3/4 van f 200,= dus f 150 betalen. Zo is het geschied.

Voorspoedige jaren waren het niet voor den pachter, wat de economische toestand van ons land in aanmerking genomen, niet verwonderlijk is. Uit een afrekening van het jaar 1657 blijkt, dat Vranck Jansz. toen een schuld had aan den boedel van Lempereur van f 512:2:1. In dit jaar is de steenplaats waarschijnlijk nogmaals verkocht en is Vranck Jansz. met zijn familie en anderen eigenaar geworden. Maar ook toen ging het niet beter. De schuld van Vranck Jansz. aan de boedel van Lempereur blijkt, volgens een afrekening in juli 1660, tot niet minder dan f 1.227:17:7 te zijn opgelopen. Deze afrekening gaat buiten de inkoopsum van de steenplaats om. Hoe groot deze is geweest en of ze betaald was, blijkt nergens. Alleen is tussen de stukken een brief gevonden, gedateerd 10 maart 1659 en gericht aan Johan van Heussen, waarin Franck Jansen Verschou, Klaes Arentsen van der Marel en Wülem Francken Verschou mededeelen, dat zij „*vast van mening*” waren 14 maart in Leiden te komen om „*een paey*” van de Rijswijksche steenplaats te betalen.



De steenplaats wordt in 1711 door Anna Joosten de Ridder, dochter van Willem Francken Verschouw nagelaten aan Appelonia Verschouw, weduwe van Adriaan Rotteveel, Jacomina Schrap echtgenote van Cornelis Adriaan Rotteveel en Anna Schrap, weduwe van Pieter Suspet.

Op een kaart van het hoogheemraadschap van Delfland uit 1712 staat de steenplaats ook daadwerkelijk aangegeven

Het consortium Rotteveel-Schrap verkoopt de steenplaats in 1722 aan Jan Tomasz Incour en Jacob Janse Clijweg.

Jan Incourt, koopman te Den Haag, verklaart in 1763 de boete, opgelegd door het Hoogheemraadschap van Delfland voor het bouwen zonder toestemming van een houten speelhuisje, alleen te betalen ter voorkoming van problemen en als erkenning van zijn rechten.

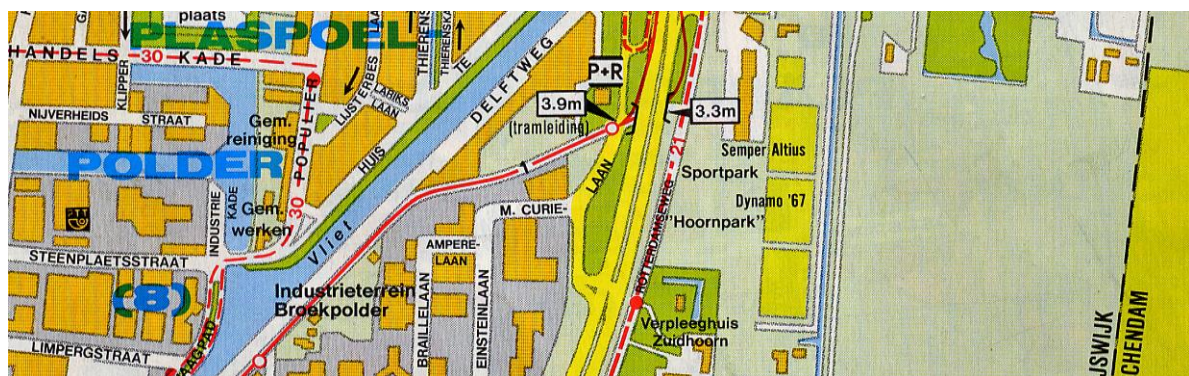
Consent in 1799 door het Hoogheemraadschap van Delfland aan de erfgenamen van Jillis Incourt voor het leggen van een duiker door de kade langs de kulk naar de steenplaats, ter verversing van het water in de sloten ten westen van de steenplaats.

In 1809 verkoopt Hendrik Hermanus van der Hoek de steenplaats namens zijn moeder Catharina Maria Kuypers, weduwe van Christiaan Hendrik van der Hoek, aan van Johan Gerard van Ravesteijn van, 1809-1810

Deze Johan Gerard van Ravesteijn verkoopt de steenplaats in 1811 weer door aan Campegius Cornelis van der Straten.

In 1846 worden een tweetal akten opgemaakt die het einde van de steenbakkerij aangeven. Een akte van transport door Adrianus van der Straten, heer van den Hill aan vrouwe Margaretha Elisabeth van der Wall, weduwe van Boudewijn Onderwater, van de buitenplaats Nieuwenhoorn (met kaart) en een akte van consent door het Hoogheemraadschap van Delfland aan vrouwe Margaretha Elisabeth van der Wall voor het maken van enkele aanpassingen aan het landgoed.

Later op een kadastrale kaart van 1903 staat de steenplaats ook niet meer vermeld. Er wordt nog slechts een bouwsel aangegeven, waarschijnlijk de woning. Vanaf het begin van de 20^e eeuw vinden er op het Rijswijkse grondgebied veel veranderingen plaats.



Op de plaats waar ooit de steenplaats heeft gestaan is een industriegebied aangelegd. Alleen het straatnaambord “Steenplaetsstraat” verwijst nog naar de vroegere bestemming van het gebied.

Bronmateriaal:

E.H. ter Kuile, “Baksteenformaten in Zuid Holland tot het midden van de zestiende eeuw”, Oudheidkundig Jaarboek, 6 (1937), p. 96-97.

Collectie Gemeentearchief Rotterdam, kaart Floris Balthasars 1611.

Z. van Doorn, “Kleiland, Kleivletten en Baksteenindustrie voornamelijk in de Oude-Rijnstreek”, maart 1961.

E.J.Nusselder, “Martha Kapel te Delft”, Bulletin .KNOB, 1980, p. 61-67.

RHCD, Plaatsingslijst van het archief van huis Nieuwenhoorn en steenbakkerij De Steenplaats te Rijswijk, 1711-1881, Arch.nr. 745.

NA, kaart hoogheemraadschap Delfland 1712.

B. W van der Kloot Meyburg, “Een productiekartel in de Hollandsche industrie in de zeventiende eeuw”, Econ. Hist. Jaarboek 2, 1916, p. 208-238.

B. W van der Kloot Meyburg, “Enige gegevens over de Hollandsche steenindustrie in de 17^e eeuw”, Econ. Hist. Jaarboek 11, 1925, p. 77-160.

B. Tent, “De oude duiventoren van het Landgoed Te Werve” Publicatie Natuur- en Cultuurhistorische Vereniging Te Werve, Rijswijk 2001.